

Georges Perec

W aneb Vzpomínka
z dětství

© Editions Denoël.

Published by arrangement with Literary Agency "Agence de l'Est".

© Rubato, 2016

Translation © Václav Jamek, 2016

ISBN 978-80-87705-44-5

Pro E

PRVNÍ ČÁST

*Tu nesmyslnou mhu, v níž se zmítají stíny, jak bych jen
mohl prosvítit?*

RAYMOND QUENEAU

Byl jsem dlouho na váškách, než jsem se odhodlal vyprávět o své cestě do W. Pouštím se do toho dnes pod tlakem silné vnitřní potřeby a v přesvědčení, že události, jichž jsem byl svědkem, musí vyjít najevo a vyvstat v plném světle. Nezastíral jsem si ohledy – řekl jsem málem, ani nevím proč, záminky – které zdánlivě mluvily proti zveřejnění. Dlouho jsem chtěl zachovat mlčení o tom, co jsem viděl; nepřislušelo mi, abych se jakkoli šířil o poslání, které mi bylo svěřeno, za prvé snad proto, že toto poslání nebylo splněno – kdo však by se s ním byl úspěšně vypořádal? – a dále proto, že také ten, kdo mi je svěřil, zmizel.

Dlouho jsem se nemohl rozhodnout. Neurčité události té cesty mi poznenáhlu vypadly z paměti. Zato však do mých snů pronikala ta přízračná města, ta krvavá utkání provázená tisícihlavým rykem, který mi dosud zněl v uších, ty rozevláté fábory zmítané větrem od moře.

Nepochopení, hrůza a fascinace se v těchto propastných vzpomínkách slévaly dohromady.

Dlouho jsem pátral po stopách svého příběhu, ležel jsem v mapách a ročenkách, v hromadách dokladů. Nenašel jsem nic a někdy mi připadalo, že se mi to zdálo, že to byl jenom nezapomenutelný zlý sen.

Před ... lety jsem v jedné putyce na ostrově Giudecca v Benátkách postřehl příchod člověka, kterého jako bych odněkud znal. Vrhł jsem se mu v ústrety a zároveň už jsem ze sebe soukal slůvka omluvy. To přece nemohl nikdo přežít. To, co jsem na vlastní oči viděl, se skutečně stalo: liány roztrhaly spáry, les pohltil domy; stadióny zapadaly pískem, spustily se tisíce kormoránů a náhle ticho, ledové ticho. Ať už se mělo cokoli stát, ať jsem měl cokoli udělat, byl jsem jediným zasvěceným, jediným pamětníkem, jediným pozůstatkem onoho světa. A právě to mě přimělo, nad všichni ostatní zřetele, abych začal psát.

Pozorný čtenář jistě pochopí, že v tom, o čem se chystám podat svědectví, jsem byl, jak vyplývá z předchozího, svědkem, a nikoli jednající osobou. Ve svém příběhu nejsem hrdinou. A nejsem zrovna ani jeho pěvcem. Přestože události, které jsem viděl, převrátily běh mé existence, až dosud nicotný, přestože ještě celou svou vahou zatěžu-

jí mé chování, můj pohled na svět, rád bych zvolil k jejich vyličení chladný a nezúčastněný tón etnologa: navštívil jsem ten zavátý svět, to a to jsem v něm viděl. Mě neprostopuje Achabova kypící zuřivost, nýbrž Ismaelovo bělostné snění, Bartlebyho trpělivost. Je žádám ještě jednou a již potolikáté, aby byli mými strážnými stíny.

Abych nicméně dostal pravidlu téměř obecnému, které ostatně nespochybňuji, podám teď co nejstručněji několik údajů o své existenci, se zvláštním důrazem na okolnosti, které rozhodly o mé cestě.

Narodil jsem se 25. června 19 . . . kolem čtvrté hodiny ranní v R., malé samotě o čtyřech chalupách, nedaleko A. Můj otec měl malou zemědělskou usedlost. Zemřel na následky nějakého zranění, když mi táhlo na šestý rok. Po sobě nechal skoro jen samé dluhy a mé celé dědictví sestávalo z nějakých svršků, trochy prádla, tři nebo čtyř kousků nádobí. Ze dvou otcových sousedů se jeden nabídl, že mě adoptuje; vyrostl jsem v jeho rodině napůl jako syn, napůl jako čeledín.

V šestnácti letech jsem odešel z R. do města; tam jsem nějaký čas pracoval v různých povoláních, když jsem však nenašel takové, které by se mi líbilo, nechal jsem se nakonc zverbovat. Jak už jsem byl zvyklý poslouchat, a při

své mimořádné fyzické zdatnosti jsem mohl být dobrým vojákem, avšak brzy jsem si uvědomil, že vojenskému životu bych nikdy nepřivykl doopravdy. Po jednom roce ve výcvikovém středisku v T. ve Francii jsem byl poslán do pole; tam jsem zůstal patnáct měsíců. Jednou na dovolené ve V. jsem zběhl. Péčí jisté organizace odpůrců války jsem se úspěšně dostal do Německa, kde jsem byl dlouho bez práce. Nakonec jsem se usadil v H., těsně u lucemburské hranice. Dostal jsem místo údržbáře v největší městské garáži. Bydlel jsem v malém podnájmu a večery jsem většinou trávil v jedné pivnici u televize a někdy také s kamarády z práce hraním hurče.

Nemám žádné vzpomínky z dětství. Zhruba do mého dvacátého roku se má historie vejde do několika řádků: otce jsem ztratil ve čtyřech letech, matku v šesti; válku jsem prožil ve Villard-de-Lans po penzionátech. V pětačtyřicátém mě adoptovali otcova sestra a její manžel.

Tato oproštěnost od historie mě dlouho uklidňovala: její věcná strízlivost, její zjevná zřejmost, její nevinnost mě chránily, ale před čím mě to chránily, ne-li právě před mou historií, před mou prožitou historií, mou skutečnou historií, historií mou a jen mou, která, jak si domyslíte, nebyla ani strízlivá, ani věcná, ani zjevně zřejmá, ani samozřejmě nevinná.

„Nemám žádné vzpomínky z dětství“: pronášel jsem toto tvrzení sebejistě, ba téměř jaksí vyzývavě. Tuto otázku mi klást nebylo na místě. Neměl jsem ji v osnovách. Byl jsem z ní osvobozen: jiná historie, ta velká, Historie s velkým há/kem/ už odpověděla za mě – válkou, tábory.

V třinácti letech jsem vymyslel, vypověděl a nakreslil

jednu historii. Později jsem ji zapomněl. Před sedmi lety v Benátkách jsem si náhle vzpomněl, že ta historie se jmenovala „W“ a že byla jednou takovou, když už ne jedinou, historií mého dětství.

Až na ten zčistajasna vytanulý název jsem si o W nepamatoval prakticky nic. Všechno, co jsem o tom věděl, se vtěsná do necelých dvou řádků: život jakési společnosti výlučně zaneprázdněné sportem na jednom z ostrůvků Ohňové země.

A psaní zas jednou nastražilo svá osidla. Zase jednou jsem byl jako dítě, které hraje na schovávanou a neví, čeho se bojí či po čem touží víc: zůstat v úkrytu, být odhaleno.

Později jsem našel některé kresby, které jsem v těch zhruba třinácti letech stvořil. S jejich pomocí jsem si W vymyslel znova, napsal a dopsané části jsem hned zveřejňoval na pokračování od září 1969 do srpna 1970 v časopise *La Quinzaine littéraire*.

Dnes, po čtyřech letech, se chystám toto své pomalé rozlušťování dotáhnout – dotáhnout do důsledků i dotáhnout slovně. W se nepodobá mému olympijskému fantasmatu o nic víc, než se toto olympijské fantasma podobalo mému dětství. Avšak vím, že v síti, kterou splétají, i v mém čtení této sítě je zachycena a popsána cesta, kterou jsem ušel, klikatění mé historie i historie mého klikatění.

Byl jsem v H. už tři roky, když mi 26. července 19. . ráno má bytná odevzdala dopis. Byl odeslán den předtím z K., významnějšího města ležícího asi padesát kilometrů od H. Otevřel jsem ho; byl psán francouzsky. Prvotřídní papír nesl záhlaví se jménem

Otto APFELSTAHL, MD

nad složitým erbem, bezvadně vyrytým, ježž mi však má neznalost v heraldických věcech znemožňovala určit, ba jen prostě rozluštit; podařilo se mi totiž jasně rozeznat jen dva z pěti symbolů, z nichž se skládal: ve středu, přes celou výšku erbu, věž s cimbuřím a vpravo dole otevřenou knihu s bílými stránkami. Do smyslu ostatních tří jsem i přes své úsilí nepronikl a přitom nešlo o nějaké abstraktní symboly, nebyly to kupříkladu kroky ani kosmé pásy ani špice, nýbrž obrazce jakoby dvojité, jejichž zřetelná a zároveň dvojnásobná kresba jako by se mohla vykládat několika způsoby, aniž se však dalo dojít k nějakému uspokojivému výkladu: jeden šlo v krajním

případě pokládat za klikatého hada s vařícími listy místo šupin, druhý za ruku, která je zároveň kořen; třetí byl stejně hnízdo jako ohniště, nebo trnová koruna, nebo ohnivý keř, nebo dokonce probodené srdce.

Adresa nebo telefonní číslo chyběly. V dopise stálo jen tohle:

„Pane,

byli bychom vám velmi zavázáni, kdybyste se s námi sešel laskavě k rozhovoru o věci, která se vás dotýká.

Tento pátek, 27. července, budeme v hotelu Berghof na Nürnbergstrasse číslo 18 a budeme vás tam očekávat v baru po osmnácté hodině.

Děkujeme vám předem, omlouváme se, že vám prozatím nemůžeme podat obsáhlejší vysvětlení, a ujišťujeme vás, pane, svou hlubokou oddaností.“

Následovala téměř nečitelná parafa a jenom jméno ze záhlaví mi umožnilo vyluštit, že má označovat „O. Apfelstahl“.

Je lehké pochopit, že ten dopis mě nejdříve vystrašil. První, co mě napadlo, bylo dát se na útěk: někdo mě poznal, mohlo jít leda o vydírání. Potom se mi podařilo přemoci obavy: skutečnost, že dopis byl napsán francouzsky, neznamenal, že by se obracel ke mně, k tomu, kým jsem byl, k zběhlému vojáku; podle své nynější totožnosti jsem byl frankofonní Švýcar, a to, že mluvím fran-

couszsky, nikoho nepřekvapovalo. Ti, kdo mi pomáhali, mé někdejší jméno neznali, a musela by to být nepravděpodobná, nevysvětlitelná shoda okolností, aby někdo, kdo se se mnou setkal v mém předchozím životě, na mě narazil tady a poznal mě. H. je obyčejný městyš stranou důležitých silničních tahů, turisté sem nepáchnou a já trávil většinu dne v údržbově jámě nebo pod nápravami aut. A i kdyby, co by si ten, kdo by se mi dílem nepochopitelné náhody dostal na stopu, asi tak na mně vzal? Peníze jsem neměl, ani možnost opatřit si je. Válka, ve které jsem bojoval, skončila už víc než před pěti lety, a bylo více než pravděpodobné, že jsem byl dokonce omilostněn.

Pokoušel jsem se probrat co možno nejklidněji všechny dohady, které ten dopis mohl vnuknout. Mohl být výsledkem dlouhého a trpělivého šetření, pátrání, které se kolem mě zvolna stahovalo? Mysleli si snad, že píše člověku, od něhož jsem si vypůjčil jméno, nebo jehož jsem mohl být jmenovcem? Nebo se domníval nějaký notář, že ve mně našel dědice kdovíjakého obrovského majetku?

Četl jsem dopis znova a znova, pokaždé jsem se tam pokoušel objevit nějaký další náznak, ale nalézal jsem tam jenom důvody, proč si ještě víc lámat hlavu. Bylo to „my“, které mi psalo, jen listovní konvencí, jaká je obvyklá ve všech obchodních dopisech, kde podepsaný mluví za společnost, která ho zaměstnává, nebo jsem měl co

dělat se dvěma, s několika účastníky? A co mělo znamenat to „MD“, jež následovalo v záhlaví za jménem Otto Apfelstahl? Jak jsem si ověřil v příručním slovníku, který jsem si na chvíli vypůjčil u sekretářky v garáži, mohlo v podstatě jít jen o americkou zkratku výrazu „Medical Doctor“, ale tahle značka, běžná ve Spojených státech, neměla vůbec co pohledávat v záhlaví Němce, třeba i lékaře, nebo bych pak musel předpokládat, že ten Otto Apfelstahl, ač mi psal z K., nebyl Němec, nýbrž Američan; na tom není samo o sobě nic zvláštního: v USA je množství vystěhovalých Němců, mnozí američtí lékaři mají německý či rakouský původ; ale co po mně mohl chtít nějaký americký doktor a co vůbec hledal v K.? A pak, kdo by si dokázal představit lékaře, ať už má státní příslušnost jakou chce, který by na svém dopisním papíře vyznačil své povolání, avšak informace, které bychom právem očekávali od doktora medicíny – svou adresu nebo adresu své ordinace, své telefonní číslo, ordinaceční hodiny, své funkce na klinice apod. – nahradil erbem právě tak starověským jako záhadným?

Celý den jsem rozvažoval, co bych měl dělat. Jít na tu schůzku? Vzít raději rovnou do zaječích a začít někde jinde, v Austrálii či v Argentině, další utajovaný život, znova si vyrábět křehké alibi nějaké nové minulosti, nové totožnosti? S přibývajícemi hodinami ustupovala má vy-

plašenost před nedočkavostí, zvědavostí; horečně jsem si představoval, že toto setkání změní můj život.

Část večera jsem strávil v Městské knihovně listováním ve slovnících, encyklopediích, ročenkách, s nadějí, že tam narazím na informace o Ottovi Apfelstahlovi, případně na údaje o jiném užití značky MD či o významu erbovního znaku. Nenašel jsem však nic.

Druhý den jsem si v neodbytné předtuše nacpal do cestovního vaku trochu prádla a to, co bych mohl nazvat, kdyby to nebylo k smíchu, mé cennosti: svůj radiopřijímač, stříbrné kapesní hodinky, které mohly docela dobře pocházet od mého pradědečka, perleťovou sošku zakoupenou ve V., zvláštní a vzácnou lesklou lasturu, kterou mi kdysi poslala má válečná kmotra. Chtěl jsem snad zmizet? To nemyslím: prostě být připraven na všechno. Ohlásil jsem bytné, že asi na pár dní odjedu, a zaplatil jsem jí, co jsem byl dlužen. Šel jsem za svým šéfem; řekl jsem mu, že mi zemřela matka a že musím na pohřeb do D. v Bavorsku. Přiznal mi týden dovolené a vyplatil mi s několikadenním předstihem právě končící měsíc.

Zašel jsem na nádraží a uložil vak v automatické úschovně. Usazený v čekárně druhé třídy málem uprostřed skupiny portugalských dělníků mířících do Hamburku jsem pak čekal až do šesti hodin večer.

IV

Nevím, kde se zpretrhaly nitky, které mě svazují s mým dětstvím. Měl jsem jako každý či skoro každý otce a matku, nočník, postýlku s ohrádkou, chrastítko, a později kolo, na které jsem podle všeho pokaždé sotva sedl, a už jsem ječel hrůzou při pouhém pomyslení, že se někomu zachce pozvednout, nebo dokonce odebrat dvě přídavná kolečka, která mě udržovala v rovnováze. Tak jako každý jsem ze svých prvních let na světě všechno zapomněl.

Mé dětství patří mezi ty záležitosti, o nichž vím, že skoro nic nevím. A přece stojí za mnou, je půdou, na které jsem vyrostl, patřilo mi, ať už tvrdím sebezatrzeleji, že už mi nepatří. Tyto samozřejmosti jsem se dlouho snažil překroutit či zastřít, a tak jsem se uchyloval do neškodného postavení sirotka, nezplonce, syna nikoho. Ale dětství není stesk ani děs, ani ztracený ráj ani Zlaté rouno, nýbrž snad obzor, výchozí bod, souřadnice, a ze vztahu k nim snad osy mého života objeví svůj smysl. Třebaže mohu podepřít své

nepravděpodobné vzpomínky jen zažloutlými fotografiemi, nečetnými svědectvími a nicotnými doklady, nemám jinou volbu než vybavit to, čemu jsem dlouho říkal nevybavitelné; to, co bylo, co ustalo, co bylo obeháno zdí: to, co bylo nepochybně proto, aby dnes už být nemuselo, co však bylo také proto, abych dosud byl já.

*

Mé dvě první vzpomínky nejsou úplně nehodnověrné, i když je zřejmé, že četné obměny a falešná zpřesnění, jež jsem podal, když jsem o nich ústně či písemně pojednával, je hluboce zkreslily, ba možná docela překroutily.

První vzpomínka by se měla odehrávat u mé babičky v krámském přístěnku. Jsou mi tři roky. Sedím uprostřed místnosti, kolem mě rozházené jidiš noviny. Rodinný kruh mě obklopuje ze všech stran: tento pocit obstoupení není u mě spojen s žádným pocitem zdrcení či ohrožení; je to naopak hřejivá ochrana, láska: celá rodina ve svém rodinném celku a úplnosti je tady shromážděná kolem děcka, které se zrovna narodilo /neřekl jsem však před chvílíkou, že jsou mi tři roky?/, jako nepřekonatelná hradba.

Všichni jsou u vytržení ze skutečnosti, že jsem označil a rozpoznal jedno hebrejské písmeno: znak měl mít obdélníkový tvar v levém dolním vrcholu rozevřený, něco jako

a měl se jmenovat gammeth či gammel /1/. Celý ten výjev mi svým námětem, svou měkkostí, svým osvětlením připadá jako obraz, snad od Rembrandta, snad vymyšlený, jehož název by měl být „Ježíš s doktory“ /2/.

Druhá vzpomínka je kratší; podobá se více snu; připadá mi jako vybájená ještě nápadněji než ta první; existuje v několika obměnách, a když se přiřadí jedna k druhé, mají sklon činit ji čím dál tím klamnější. Její nejjednodušší vyjádření by bylo: můj otec se vrací z práce; podává mi nějaký klíč. V jednom podání je klíč zlatý; v jiném to není zlatý klíč, nýbrž zlatá mince; v dalším sedím na nočníku a můj otec se vrací z práce, konečně ještě v jiném mi otec podává minci, já minci spolknou, je z toho pozdvižení, druhý den ji najdou v mé stoličce.

/1/ Tato nadměrná přesnost stačí ovšem rozvrátit vzpomínku, nebo ji aspoň vnutit literu, kterou předtím neměla. Skutečně totiž existuje písmeno zvané gammel, a já si rád představuji, že by mohlo být počátečním písmenem mého křestního jména; ani dost málo se nepodobá znaku, který jsem nakreslil a který by se dal v krajním případě číst jako men čili M. Moje teta Ester mi nedávno vyprávěla, že v roce

1939 – to mi byly tři roky – mě teta Fanny, matčina mladší sestra, někdy vodila z Belleville až k ní domů. Ester tehdy bydlela v ulici U vodotrysků, nedaleko Versailleské třídy. Chodili jsme si hrát k Seině, až k velikým hromadám písku; jedna z mých her záležela v tom, že jsem spolu s Fanny luštil písmenka v novinách, ne však jidiš, nýbrž francouzských.

/2/ V této vzpomínce či nepravé vzpomínce je Ježíš nemluvně obklopené laskavými starci. Všechny obrazy nazvané „Ježíš s doktory“ jej ukazují dospělého. Obraz, na který se odvolávám, je – pokud vůbec existuje – spíš nějaké „Obětování v chrámu“.

Georges Perec

W aneb Vzpomínka z dětství

Z francouzského originálu *W ou le Souvenir d'enfance*
vydaného nakladatelstvím Denoël v Paříži roku 1975

přeložil Václav Jamek

Příprava textu Tina Klauž

Odpovědný redaktor Petr Janus

Grafická úprava OFICINA

Obálka Juraj Horváth

Sazba JT

Vydalo nakladatelství RUBATO v Praze roku 2016

Vytiskla TISKÁRNA PROTISK, s. r. o., České Budějovice

Druhé vydání

ISBN 978-80-87705-44-5

RUBATO

Sarajevská 8, 120 00 Praha 2

www.rubato.cz

studio@rubato.cz